

Társadalmi erőforrások és gazdasági viszonyok átrendeződése a mai faluban

Konferenciabeszámoló

PÁL EMESE

Néprajzkutató (Szentegyháza, Románia)

A Magyar Néprajz és Antropológia Intézet a Kolozsvári Akadémiai Bizottsággal közösen háromnapos nemzetközi konferenciát szervezett *Társadalmi erőforrások és gazdasági viszonyok átrendeződése a mai faluban – Social Relations and the Redistribution of Economic Resources in Contemporary Rural Environments* címmel. Az előadások és műhelymunkák két kolozsvári helyszínen zajlottak, az egykor zsinagógaként működő Tranzit Házban és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Popovici termében.

A konferencia 2025. január 30. és február 1. között zajlott. A gondolatébresztő plenáris előadást Iuga Anamaria (The National Museum of the Romanian Peasant) tartotta *Contemporary Changes in Semi-natural Grasslands' Management* címmel. A máramarosi kutatási eredményeiről számolt be, az átalakuló táj és tájhasználat, valamint a biodiverzitás koncepciói kapcsán. A politikai, gazdasági és demográfiai változások egyaránt hatással vannak a tájra és a környezetre. Ezek az átformálódások befolyásolják az állati eredetű termékek minőségét is. Az előadó hangsúlyozta, hogy szükséges tudatosítani a gazdálkodókban, hogy munkájuk fontos és hasznos, valamint hogy az ehhez kapcsolódó tudásukra méltán lehetnek büszkéek.

Az első szekció elnöke Mód László volt, az előadók sorát pedig Eitler Ágnes (ELTE) nyitotta meg, aki a kultúrára mint erőforrásra hívta fel a figyelmet. A bemutatója a kultúra gazdasági szempontból való megközelítésének lehetőségeire és korlátaira fókuszált. A Nyárad-mentén végzett terepmunkájának egyik eredménye, hogy lokális és regionális szinten másképp viszonyulnak az egyének és közösségek a hagyományokhoz, illetve a régiók különböző turisztikai imázst forgalmazznak magukról. A következő előadó Bakos Áron (BBTE) volt, aki a tokmány példáján keresztül hívta fel a hallgatóság figyelmét arra, hogy az egyszerű tárgyaknak is van története. Hangsúlyozta a mögöttük lévő valós tudás és használati kompetenciák fontosságát. Részletesen taglalta azt is, hogy a klasszikus értelemben vett muzeológia és az új muzeológiai megközelítések hogyan viszonyulnak a tárgyakhoz. Az angol nyelvű szekció utolsó előadója Peti Lehel (BBTE/NKI) volt, aki a moldvai csángó vendégmunkások gyermekeinek oktatási és nyelvtanulási mintáit vázolta. A tematikát a külföldi állás/lét és otthoni környezet/szokások kontextusából közelítette meg. A kulturális különbségek, a nyelvi határok, az integrációs problémák, illetve az elsődleges és másodlagos nyelvhasználat témakörét is részletezte az előadó, a migrációs folyamatok mentén haladva. Az első panelt követően lehetőség adódott az előadók és a hallgatóság szakmai diskurzusára, majd egy vezetett séta keretében bejárhatták az érdeklődők a konferencia első napjának teret biztosító Tranzit Házat is.

A szakmai tanácskozás egy filmvetítéssel folytatódott, Velkey Róbert (ME) rendező *Take Your Path* című alkotását nézhette meg a publikum. A gondolatébresztő mű megtekintését követően a közönségnek alkalma nyílt arra, hogy megfogalmazza kérdéseit és észrevételeit, ugyanis a helyszínen jelenlévő alkotók (a rendező és Bartis Milán is) nyitottak voltak a párbeszédre a film kapcsán.

A konferencia második napja a Bölcsészettudományi Karon folytatódott, ahol Szabó Árpád Töhötöm vezette a nap első bizottságát. Törő Balázs (SZTE) volt az első előadó, aki egy Balaton-felvidéki településen vizsgálta a beköltözés jelenségének hatásait. A dörgicsei példa kapcsán szemléltette azt a folyamatot, amely során a régebbi helyi lakosok fokozatosan kezdenek kiszorulni a táj használatából, a szőlőhegyi birtokosok miatt. Szabó Henriett (DE) a kelet-magyarországi települések kortárs társadalmi folyamatait és az etnikai együttélés lokális mintázatait mutatta be a közönségnek. A rurális szinteken tetten érhető társadalmi folyamatok átrendeződéséről, a közösségek háttérfolyamatairól, a magyar–roma együttélési helyzetekről és más, sajátos szociokulturális mintázatokról is szó esett az előadásban. Szevernyi András (ELTE) az alá-főlé rendeltségi viszonyokat szemléltette bemutatójában a Galga-mentén. Két községet vizsgált Pest megyében, a mezőgazdasági vállalkozók példáján keresztül reflektált a lokális társadalom mindennapjaira és a helyi erőforrásokra is.

A kávészünetet követően Vajda András mint moderátor nyitotta meg a második szekciót. Csiszár-Szabó Eszter (DE) a hajdúnánási szalmafonás tradíciójának újjáélesztési folyamataiba vezette be a hallgatóságot, hangsúlyozva a szalmakultúra lokális identitáserősítő funkcióit. Mód László (SZTE) a Balaton-felvidéki szőlőhegyi életvilágok sajátos imázsát szemléltette a jelenlévőknek, bemutatva a tájhasználati szokásokat, a szőlőhegyi építmények különböző korszakait és a sokszínű társadalmi folyamatokat. Szabó Árpád Töhötöm (BBTE) elméleti, gyakorlati és módszertani gondolatébresztő előadása a rurális, perifériális, liminális fogalmak tükrében fókuszált a romantizált Erdély és egy erdélyi község sajátos példájára. A táj, turizmus, kiszolgáltatottság és cselekvőképesség tematikái is fókuszba kerültek a bemutatott esetek kapcsán.

A harmadik szekció moderátora Bakos Áron volt, az első előadója pedig Ujvári László (DE), aki egy vidéki magyar kisváros közösségfolyamataiban vizsgálta a lokális emlékezet szerepét. A tiszteletadási formák különböző szintjeit részletezte az 1956-os forradalomhoz kapcsolódó emlékezet vizsgálatán keresztül. Velkey Róbert (ME) és Bartis Milán (ME) az arlói ifjúsági vezetőképzés rejtelseibe vezette be a hallgatóságot, a mélyszegénységben élő fiatalok társadalmi mobilitásának lehetőségeire fókuszálva. Az előadás során hangsúlyozták a jelenlét alapú megközelítési elveik fontosságát, illetve az elméleti és módszertani sajátosságait, amelyeket a Szimfolk Music Workshop és a vezetőképzés kapcsán is alkalmaznak.

Az ebédszünetet követően Peti Lehel nyitotta meg a nap negyedik szekcióját, amelynek Mátyus Anita-Gabriella (BBTE) volt az első előadója. Ő a hátrányos helyzetű közösségek mobil- és internethasználatát vizsgálta Kiszőlőpösön, és az eredményeit részletezve bemutatta a nélkülöző szülők digitális világba való beilleszkedési szándékát. Ezt követte Vajda András (Sapientia EMTE) előadása, amelyben a digitális technológiának a falusi közösségek mindennapi kultúrájára gyakorolt hatásáról volt szó. Rurális környezetben is indokolt digitális etnográfiai munkák végzése, ahol különböző technikák és technológiák mentén érheti tetten a kutató az internethasználat (ritualizált, rutinos, természetes) módjait.

A konferencia utolsó blokkját Eitler Ágnes moderálta. Elsőként Kormányos Katona Gyöngyi (DE) adott elő, aki a lokális közösségi ünnepeket és térszerkezeteket mutatta be bánási kistélepülések példáin keresztül. Az előadás érintette a mikroközösségek identitásváltozásának kérdését, a kulturális értékek és a hagyományápolási tevékenység, illetve az újabb közösségi események, rendezvények megalkotásának fontosságát is.

Az utolsó két előadás az alapképzésen tanuló néprajz- és kultúratudomány szakos diákok szakmai teregyakorlatának tapasztalatát összegezte. Szathmáry Dorka (ELTE) az egyházi és helyi közösségek viszonyát vizsgálta, erdélyi aprófalvakban. Kiss Boglárka (BBTE), Szatmári Boróka (BBTE) és Ilyés Gyopár (BBTE) két esettanulmányhoz kapcsolódva az aprófalvak etnikai összetételére, a falvak–városok viszonyaira és az infrastruktúrális hálózatok hiányosságának következményeire fókuszált.

A konferencia második napja egy kerekasztal-beszélgetéssel zárult, ahol a szuburbanizáció és az átalakuló vidékiség témái kerültek a középpontba. A szakmai tanácskozást Kiss Dénes (BBTE) moderálta, a meghívott beszélgetőtársai pedig Honti Dorka (PTE), Molnár Ágnes (ME) és Pásztor Gyöngyi (BBTE) voltak. Néprajzi, antropológiai és szociológiai oldalról közelítették meg a metropoliszövezet, az agglomeráció, az urbanizáció és a szuburbanizáció tematikáit. A beszélgetés során megkérdőjeleződött az is, hogy vajon nyugati mintákat követünk-e ilyen téren, vagy sajátos közép- és kelet-európai minták kirajzolódásáról beszélhetünk a város–falukapcsolatok kapcsán. A diskurzust követően a hallgatóság is számos kérdéssel, valós helyzetek, tapasztalatok vázolásával reflektált az elhangzott gondolatokra.

A konferencia harmadik napjára fakultatív programmal készültek a szervezők. Múzeumlátogatást szerveztek az Erdélyi Néprajzi Múzeumba, ahol az *Atlantisz. Elvesztett világok* című kiállítást tekinthették meg az érdeklődők.

A konferencia remek szakmai fejlődési lehetőséget kínált az előadóknak és a hallgatóságnak is. Olyan aktuális tematikák és problémahelyzetek kerültek górcső alá, amelyek a mai falvak gazdasági, társadalmi és kulturális szféráját is érintik. Az eszmecsere egyik legfontosabb következtetése az, hogy jelentős változások zajlanak napjainkban a rurális területeken, és az ezekről való, tudományos keretek közt zajló tanácskozások segíthetik a kutatók és civilek mindennapi munkáját.

A visszajelzések alapján rendkívül eredményesnek tekinthető és célravezető műhelymunka megvalósítását az Iskola Alapítvány, a Transzit Ház és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem is támogatta.